

Ve Vydavatelství FF UK vychází v nové edici Limbus výbor povídek z bělohorské doby

Jak vznikala nová antologie „Horo Bílá – horo kletá“ a na jaká díla se čtenáři mohou těšit, popisuje v rozhovoru editor knihy dr. Václav Vaněk. Výbor povídek z bělohorské doby připomíná 400. výročí bitvy na Bílé hoře prostřednictvím příběhů autorů z 19. století. Anotaci a ukázkou z publikace si můžete přečíst také v univerzitním magazínu Forum.

Náměty povídek zařazených v antologii, která je součástí nové edice Limbus, sahají až do předbělohorských Čech i do doby třicetileté války. V knize se objevují kratší prózy od Václava Beneše Třebízského, Aloise Jiráska a Zikmunda Wintera, Františka Dvorského, Eduarda Herolda či Jana Erazima Vocela. Editoři výbor sestavili z textů spisovatelů druhé poloviny 19. století, tedy doby národního obrození, během kterého se bitva na Bílé hoře stala jedním z nejdůležitějších témat historické beletrie, básní i divadelních her.

Součástí publikace jsou navíc dva komentáře – historický od prof. Jiřího Mikulce z Historického ústavu AV ČR a literárněhistorický dr. Petry Hesové a dr. Václava Vaňka z Ústavu české literatury a komparatistiky FF UK. Jak s Bílou horou pracovali autoři z doby národního obrození, jak se rozhodovalo, které texty do výboru zařadit, a co vybrané povídky a prózy spojuje, vysvětluje editor publikace dr. Václav Vaněk.

Bitva na Bílé hoře byla pro české dějiny velký zlom, bělohorská doba pak silně rezonovala v době národního obrození. Proč tomu tak bylo? Jakým způsobem toto období

obrozenci používali, aby dotvářeli „národní mýtus“?

„Národní mýtus“ (chceme-li účelový výklad vybraných historických momentů nazývat takto vznešeně) se utvářel v průběhu 19. století postupně, paralelně s formováním české společnosti. Nejintenzivněji asi v padesátých letech, kdy teprve vzdělanější a městské vrstvy začaly samy sebe vnímat jako příslušníky českého národa.

K prohloubení „mýtu“ docházelo v sedmdesátých a osmdesátých letech, během nichž česká společnost kulturně i mocensky rychle sílila a byla schopna postoupit od prosté heroizace k plastičtější hodnotové formulaci svých dějin, v níž měly místo i „stíny“ a „údolí“. Právě tehdy byla např. v opozici k již etablovanému „národnímu mučedníkovi“ Havlíčkovi zkonstruována figura „národního zrádce“ Sabiny. A tehdy se také, jako obraz „národního neštěstí“, dostává ke slovu Bílá hora.

Co jste si stanovili za kritérium pro výběr povídek? Jak sestavování antologie probíhalo?

Jako permanentní zoufání nad stále novými objevovanými texty, o nichž jsme věděli, že už je pro jejich rozsah nebude možné do knihy zařadit. Snažili jsme se tedy nakonec výběrem prezentovat co nejširší repertoár přístupů k tématu a ostatní zajímavé prózy a básně připomenout alespoň v komentáři.

Antologii tvoří prózy známých autorů – Aloise Jiráska a Zikmunda Wintra, i díla méně známých jako Františka Dvorského. Jak s tématem Bílé hory tyto autoři pracovali? Je jejich zpracování daného období odlišné, nebo se u nich dá najít společný jmenovatel?

Do jednotlivých povídek se samozřejmě promítly odlišné tvůrčí dispozice jejich autorů, do prózy Wintrovy nebo Dvorského například jejich erudice profesionálních historiků, do novely Beneše Třebízského zase dojímavá citovost, která tehdejší čtenářům zvlášť konvenovala.

Ale i společného bychom našli hodně. Překvapilo nás například, jak významnou roli v těchto povídkách z válečných časů dostávaly postavy učenců, např. Balbín, Descartes nebo Komenský. Ale i to symptomaticky vypovídá o situaci a ambicích české společnosti 19. století.

Kterého autora a dílo zařazené v antologii považujete vy osobně za nejzajímavějšího?

Nerad vybírám, ale pokud musím, tak bych jmenoval Vcelova Hlatipisce, bizarní novelu, v jejíž pointě tři vznešení humanističtí vzdělanci, Budovec, Harant a Jessenius, s nevěřícím úžasem zírají na horoskopy, které si objednali od samotného Tychona Brahe: všem jim věští smrt na popravišti, a to dokonce ve stejný den. Něco takového se jim zdá nepředstavitelné. Ale může být lepší ukázky nezbadatelnosti času, než je tato skepse mužů sice moudrých, ale přesto neschopných představit si fakt blízké staroměstské exekuce?

Objevem pro čtenáře by mohla být i překvapivě romantická črta mladého Aloise Jiráska Andělé boží nebo patetická, moderní symbolikou prostoupená Dvorského povídka V bouři.

Je podle vás bělohorská doba, a tedy i příběhy o té době, něčím aktuální pro současnou společnost?

Asi jako každý jiný významný historický mezník – připomíná nám obecné, především morální pravdy. Jestliže pro 19. století byla „Bílá hora“ především příběhem o porážce, pak nám připomíná, že prohry jsou také součástí našich životů. Ale i skutečnost, že naše prohry mohou být buď ostudné, anebo čestné. A že o tom, jaké budou, rozhodujeme jenom my sami.

Zjistil jste při této práci, ať už na knize či komentáři, něco, co vás dokázalo překvapit – o daném tématu nebo autorech?

Víte, co mě překvapilo a potěšilo nejvíc? Invence a vstřícné úsilí spolupracovníků, kteří se na přípravě knihy podíleli.

Doktorka Petra Hesová jí dala jednotný ediční a kompoziční rámec, profesor Jiří Mikulec ji doprovodil moderním historickým výkladem příčin a důsledků bělohorské bitvy. Dílem přispěli i studenti a především už tradičně spolehlivé a rychlé fakultní vydavatelství. Díky nim všem vznikla knížka až překvapivě promyšlená a koherentní, která, doufejme, dokáže zaujmout laické i odborné čtenáře.